

intulerunt, non propria auctoritate, at inspirante Deo qui supremus est, vita nostra dominus. Nec Samson aliter excusatur, inquit Augustinus, quod seipsum cum hostibus ruinam domus oppressit, nisi quod latenter Spiritus Sanctus hoc jussisset, qui per illum miracula faciebat. (Lib. I. de civit. Dei, cap. 21.) Idem sentiendum de his Christi sponsis, quae in ignem praecipites sese dederunt, propter grave fidei vel castitatis periculum: Hoc fecerunt, ait Augustinus, non humanitas decepta, sed divinitus iussae; nec errantes, sed obedientes; sicut de Samson non fas est aliud credere; (Ibid. cap. 26.) eum quippe Apostolus Sanctis annumerat. (Hebr. 11.) Eleazarus autem mortem non sibi directe conscivit; sperare enim potuit se prius recessurum, quam humi procumberet elephantis, vel illud animal in dexteram vel sinistram partem casurum;

Quaeres 2°. an duellum sit actus fortitudinis. Resp. singularia haec certamina propria & privata auctoritate suscepta, non vere fortitudini, sed impotenti furori adscribenda esse. Fiunt enim 1°. contra legem divinam quae homicidium prohibet; 2°. contra auctoritatem Dei ad quem vindicta pertinet, & cuius proinde iura usurpant, qui privato certamine congregantur; 3°. contra Regum nostrorum edicta, praecipue Ludovici Magni qui anno 1643 fancivit, ut qui duello conflingerent, tanquam laetae divinae & humanae maiestatis rei haberentur, & christianam sepulturam carerent; 4°. contra plurima Ecclesiae decreta quae gravissimis in transgressores poenis constitutis, duellum prohibuerunt. Illud Tridentina Synodus vocat detestabilem usum, fabricante diabolo, introductum, in cruentam corporum morte, animalium etiam perniciem lucretur. (Sess. 25. de reform. cap. 19.)

5°. Contra rectam rationem quae clamat non deferendam esse vitam, nec alteri eripiendam,

ne umbratilis offensa remaneat inulta; 6°. tandem contra patriam bonum, cui per huiusmodi certamina rapiuntur plurimi nobiles & ingenui viri, quorum opera in bello & pace uteretur. Siquidem non tantum pretiosi sanguinis, ait clarissimus Rollin, longa bella exhaustiunt, quantum, saviente duellorum licentia, cruenta pax absument: neque enim grassatur, ut plurimum, haec delicata insanae gloriae cupiditas per abjecta & vilia capita; sed insidet in optimo quoque & generosissimo, ipsumque florem nobilitatis depopulatur, hoc est praecipuam spem posteritatis, & certissimum Imperii columnen evertit. (Opuscul. tom. 2. pag. III.)

Utramque hanc quaestionem fusius expositam, & quae obijci solent difficultates solutas videre est in parte morali Institutionum Philosophicarum, quae in usum Dioecesis Lugdunensis editae sunt.

DISSERTATIO III.

De Virtutibus theologicis.

TRES sunt virtutes theologicae, nempe fides, spes, caritas. Theologicae ideo dicuntur, quod circa Deum, tanquam objectum sibi proprium, versentur. In hoc consistit ratio virtutis theologicae, ait S. Thomas, quod Deum habeat pro objecto. (2. 2. q. 17. art. 5. in corp.) De singulis nunc speciatim agendum.

CAPUT PRIMUM.

De Fide.

DICTURI sumus 1°. de natura & divisione fidei; 2°. quid requiratur ad fidem christianam expendemus; 3°. quodnam sit fidei subjectum; 4°. utrum à temporibus Christi & Apostolorum, fidei nova quædam accessio facta fuerit, & quænam sint fidei nostræ symbola; 5°. de fidei necessitate; 6°. de vitis fidei oppositis agemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De natura & divisione Fidei.

Quæres 1°. quænam sit fidei definitio.

Resp. Fides ab Apostolo describitur *sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* (Hebr. 11. 1.)

Dicitur 1°. *substantia*, græcè *hypostasis*, seu basis ac fundamentum quo nititur spes nostra, & quo sublato, corrueret. 2°. *Rerum sperandarum*; non quòd ea tantum credantur quæ speramus: plerumque enim assentimus veritatibus quæ spei nostræ objectum esse nequeunt, qualis est pœnarum æternitas; sed quia fides præcipuè veritatur circa Deum, quo nos fructuosos speramus, & ad quem referuntur cetera omnia revelata. 3°. Dicitur *argumentum*, & juxta vim vocis græcæ, *convictio & demonstratio rerum non apparentium*, quia per fidem mens revelatis non minus firmiter adhæret, quàm si evidenter conspicua essent.

Hic non agitur de fide privata quæ est assensus datus revelationi divinæ, homini cuiusdam specialiter factæ. Eà fide crediderunt paralyticus & mulier peccatrix, Domino ita declarante, sua sibi dimissa esse peccata, sed agitur de fide catholica sive universali quæ definitur: *Virtus theologica, divinitus infusa, quæ firmiter assentimus omnibus à Deo revelatis, & per Ecclesiam propositis, propter autoritatem Dei revelantis.*

Dicitur 1°. *Virtus divinitus infusa*, quia ne levissimum quidem fidei initium solis naturæ viribus obtineri posse, contra Semipelagianos definitur Ecclesia, & sic docet Apostolus: *Vobis donatum est pro Christo, . . . ut in eum credatis.* (Philip. 1. 29.) Hinc Concilium Arausicanum II an. 529, sic pronuntiat: *Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum, . . . non per gratiæ donum, . . . sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius probatur.* (Can. 5. tom. 4. Concil. pag. 1667.)

2°. *Quæ firmiter assentimus*; nullus enim assensus firmior esse potest, quàm qui summam Dei veracitate nititur. *Fides*, inquit S. Bernardus, *stambiguum habet, fides non est, sed opinio.* (Lib. 3. de consider., tom. 1. cap. 3. pag. 447.) Hinc eximia illa Cassiani verba: *Deus hoc dixit; verbum illius summa ratio est; removeo argumenta; removeo disputationes; sola mihi sufficit ad credulitatem persona dicentis.* (Lib. 4. de Incarnat. cap. 16. pag. 715. edit. Lips. an. 1733.)

3°. *Omnibus à Deo revelatis*: quibus verbis designatur totum fidei objectum materiale: ita enim veritatur circa veritates à Deo revelatas, ut ad alia non pertineat.

4°. *Et ab Ecclesia propositis*; quia divina revelatio nobis non innotescit, nisi per Ecclesiam: quæcumque enim ab hominibus credenda revelavit Christus, Apostolis tradidit, & Apostoli Ecclesiam.

Unde optimè Tertullianus: *Non alia, inquit, agnoscenda est, traditio Apostolorum, quam quæ hodiè apud ipsorum Ecclesias ediscitur.* (Lib. I. contra Marcion. cap. 21.)

19. Propter auctoritatem Dei revelantis; fides enim ultimò resolvitur in revelationem divinam, tanquam in causam assensus, quia Deus revelans summa est veritas quæ nec fallere, nec falli potest.

Quæres 2°, quotuplex sit fidei divisio.

Resp. Fides dividitur 1°, in *actualem & habitua-lem*. Prior est adhesio firma & *actualis*, rebus à Deo revelatis; posterior autem est habitus à Deo infusus, quo inclinatur homo ad pronè facillèque assentiendum veritatibus revelatis.

2°. In *explicitam* quæ specialiter alicui articulo, v. g. Incarnationi Verbi, assensum damus; & in *implicitam* quæ generatim omnibus à Deo revelatis, quæcumque sint, firmiter adherescimus.

3°. In *fidem vivam* quæ comitem habet mandatorum observationem; & dicitur ab Apostolo, *fides quæ per caritatem operatur.* (Galat. 5. 6.) & in *mortuam* quæ scilicet à mandatorum observatione se juncta est; nam *fides sine operibus mortua est*, inquit S. Jacobus. (Cap. 2. 20.)

4°. Alia dicitur *formata*, quæ gratiam justificantem in eadem anima sibi conjunctam habet; & alia *informis*, quæ gratiâ justificante destituta est: talis est fides hominis catholici qui in statu peccati mortalis versatur; neque enim qui à gratiâ justificante excidit, necessario fidem amittit, ut sic definitum est à Concilio Tridentino: *Si quis dixerit, amissâ per peccatum gratiâ, simul & fidem semper amitti, ... anathema sit.* (Sess. 6. de justific. can. 28.)

ARTICULUS II.

Quid requiratur ad Fidem Christianam.

Extra controversiam positum est, ad fidem christianam non requiri caritatem justificantem; sed inter Theologos acriter nunc certatur, utrum fides christiana stare possit absque ulla Dei propter se dilectione. Ea de quaestione sit

PROPOSITIO.

Fides christiana semper adjunctum habet aliquod amoris Dei propter se initium.

ARG. I. Ex Scriptura.

1°. *Caritas*, inquit Apostolus, *omnia credit, omnia sperat*; (1. Cor. 13. 7.) ergo non sine aliqua caritate est fides.

2°. *Si habuero omnem fidem*, ait ibid. Paulus, *ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum.* Hinc Augustinus fidissimus Pauli interpres dicit: *Ipsam fidem non facit utilem nisi caritas.* (Lib. 15. de Trinit. cap. 18. n. 32.) Porro nefas esset dicere fidem christianam nihil prodesse: atqui, teste Apostolo, sine caritate fides nihil prodest; ergo fides christiana semper comitem habet aliquam caritatem. Nec dixeris eò sensu fidem nullius esse utilitatis, quòd ex se hominem non efficiat justum, vitæque æternæ dignum. Peccator enim qui ex fide & caritate adhuc tenui & imperfecta de peccatis dolet, piusque actus operatur, nondum justitiam adeptus est; nemo tamen, nisi graviter errando, putaverit fidem hanc nihil ei prodesse.

3°. *Tu credis quoniam unus est Deus*, inquit S. Jacobus, *benè facis; & demones credunt &*

contremiscunt. (cap. 2. v. 19.) In dæmonibus profectò nulla est vera virtus: atqui fidem omni dilectione Dei & bonis operibus destitutam, non differre à dæmonum fide S. Jacobus declarat. *Confitebantur & dæmones Christum*, inquit Augustinus; *ergo credendo, sed non diligendo, dicebant: Quid nobis est tibi? Fidem habebant, caritatem non habebant; ideo dæmones erant.* (Tract. 6. in Joan. n. 21.)

49. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est*, ait S. Jacobus, *ita & fides sine operibus mortua est*; (cap. 2. v. 26.) Porrò fides Christiana non est fides mortua, proindè nec sine operibus: atqui fidem operari per caritatem sic docet S. Paulus: *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides quæ per caritatem operatur.* (Galat. 5. 6.) *Fides*, ait Augustinus, *benè operari non potest, nisi per dilectionem*; (Serm. 156. cap. 5.) ergo fides christiana cum aliqua Dei propter se dilectione, sive caritate, semper conjuncta est.

ARG. II. Ex Patribus.

S. Augustinus: *Qui non amat, inaniter credit, etiamsi vera sint quæ credit*: (Ench. cap. 117. n. 31.) Atqui fides christiana inanis esse non potest; ergo Dei amorem saltem inchoatum includit. *Pia fides*, ait idem Doctor, *sine caritate esse non potest*: (Epist. ad Consentium, cap. 2. n. 8.) atqui procul dubio fides christiana est pia fides; ergo, &c. alia jam protulimus ejusdem Doctoris testimonia.

S. Leo: *Hæc virtus (caritas) omnes facit utiles esse virtutes, quæ ipsam quoque fidem, ex qua justus vivit, suâ admisione vivificat*: (Serm. 9. n. 4.) atqui si caritas fidem vivificat; ergo sine caritate fides mortua est, nec quidquam boni operatur, ac proindè non est verè christiana.

S. Bernardus: *Vita quidem corporis est anima per quam operatur & sentit: vita verò fidei caritas*

est, quia per illam operatur, sicut in Apostolo legis: *Fides quæ per dilectionem operatur.* (Serm. 5. in temp. pasch. n. 1.)

S. Thomas: *Fides & spes possunt esse sine caritate (habituali), sed sine illa propriè loquendo virtutes non sunt*; id est, ut supra dixit, *perfectæ virtutis rationem non habent, quæ vitam æternam de condigno mereatur.* (1. 2. quæst. 65. art. 4.)

Ibi quidem loquitur S. Doctor de caritate habituali, quæ justorum propria est; sed nihilominus causam nostram juyat: eodem quippè modo, servatâ proportionè, judicandum est de inchoatione virtutis, ut ipse ait, ac de illius perfectione; ergo si fides & spes absque caritate perfecta & habituali non sunt virtutes perfectæ, nec etiam sunt virtutes inchoatæ, sine aliquo caritatis actualis initio.

ARG. III. Ex clarissimo Bossuet.

Illustrissimus hic Præsul in Tractatu de amore Dei, postquam de fide & spe justificationi prævisis multa eruditè disseruit, his verbis concludit: *Hæc igitur omnia caritatem spirant, ut profectò qui nullam piæ dilectionis, idem quoque nullam fidei ac spei rationem habeat: quæ verba sic gallicè redita sunt: Toutes ces choses respirent donc la charité, & la respirent si bien, que celui qui n'a rien de la sainte dilection, celui-là aussi n'a rien de la raison formelle & précise de la foi & de l'espérance.* (Tractat. de amore Dei, n. 58.)

ARG. IV. Ex Rationibus Theologicis.

10. Fides christiana procul dubio est novi Testamenti gratia: atqui gratia novi fœderis Legisque Evangelicæ in pio voluntatis motu & affectu sita est. *Inspiratio dilectionis*, inquit Augustinus, *ut cognita sancto amore faciamus, quæ*

propriè gratia est. (*Contra duas Epist. Pelag. lib. 4. cap. 5. n. 11. tom. 10. pag. 474.*) Ergo, &c.

2º. Fidei christianæ effectibus nostra confirmatur doctrina. Ex fide enim suum initium ducunt cordis emendatio, pietas, & hominis ex malo in bonum conversio, omnis denique iustitia. *Initium corrigendi cor fides est*, ait Augustinus. (*Lib. de perfect. just. cap. 19. n. 41. tom. 10. pag. 187.*) *Fides unde exordium pietatis sumitur.* (*Lib. de prædest. SS. cap. 2. n. 6. tom. 10. pag. 793.*) *Incipit homo ex malo in bonum per initium fidei commutari.* (*Contra duas Epist. Pelagii, lib. 2. cap. ult. n. 23. tom. 10. pag. 446.*) A fide omnis iustitia sumit initium. (*Epist. ad Sixtum, n. 9. tom. 2. pag. 718.*) *Prima conversio in Deum*, ait S. Thomas, *fit per fidem.* (*1. 2. quæst. 113. art. 4. in corp.*) *Fides*, inquit Concilium Tridentinum, *est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis:* (*Sess. 6. cap. 8.*) atqui tantos effectus operari non potest fides ab omni amore Dei sejuncta. Quis enim Catholicus dixerit per solam veri cognitionem voluntatem corrigi, hominem ex malo in bonum commutari, ad pietatem iustitiamque revocari? Cum scilicet cordis humani perversitas in eo posita sit, quod creaturas propter se amet, in iisque finem suum ultimum constituat, ad corrigendam pravitatem hanc, necesse est ut Deum tanquam finem ultimum diligere incipiat; ergo cum emendatio cordis suum à fide christiana ducat exordium, aliquod initium bonæ voluntatis & amoris sibi adjunctum habeat hæc fides oportet.

3º. Ejusdem veritatis rationem hanc affert Havermanus, in opere quod approbavit Innocentius XI: *Pia affectio erga primam veritatem revelantem . . . est actus dilectionis Dei propter se, quia nisi actus fidei imperaretur à caritate, saltem initiali, necessariò debet imperari à cupiditate; sicque fides supernaturalis imperaretur à voluntate non bonâ,*

bonâ, quod prorsus alienum est à vera Theologia. (*Tyrocin. Theolog. Tract. 1. pag. 187. edit. 2.*)

Solvuntur objecta.

Obj. 1º. Quod remanet post amissam caritatem, sine ea esse potest: atqui fides christiana remanet, amissâ caritate. Ita enim definit Concilium Tridentinum: *Si quis dixerit, amissâ per peccatum gratiâ, simul & fidem semper amitti, aut fidem quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva, aut eum qui fidem sine caritate habet, non esse christianum, anathema sit;* (*Sess. 6. can. 28.*) ergo vera fides sine caritate esse potest.

Resp. Dist. min. Fides remanet post amissam caritatem habituales & justificantem, conc. min. amissâ penitus omni caritate, neg. min.

Prædicto Canone damnantur Novatores, qui homines solâ fide justificari contendebant, & amitti non posse iustitiam, quin simul pereat fides. Quem errorem sancta Synodus merito percutit anathemate, & definit, amissâ per mortale peccatum gratiâ, seu caritate *habituali & justificante*, fidem non semper amitti, & eam quæ in peccatore remanet, veram esse fidem, licet informem.

Inde verò malè concluderetur fidem illam omni prorsus caritate *actuali* esse destitutam. Post extinctam quippè caritatem *habitualement*, non ideò nullus in peccatore remanet divinæ dilectionis affectus. Sicut enim in peccatore, priusquam ad Deum planè convertatur, esse potest aliquod caritatis initium, quâ de suis criminibus propter Deum doleat: ita in eo qui per mortalem culpam è iustitia excidit, superesse possunt nonnullæ amoris Dei reliquæ. Hinc enim nascuntur pii motus, ex quibus fit ut peccator recens lapsus, neque in malo induratus, damnet quæ fecit, & secum ipse pugnans vellet non peccasse. Porrò tenuis & imperfecta hæc dilectio, quæ in pec-

catoribus non penitus extinguitur, sufficit ut illorum fides vera dici queat & christiana.

Obj. 2°. Concilium Tridentinum varios enumerans actus, quibus peccatores ad justitiam sese comparant, fidem, timorem & spem ante divinæ dilectionis initium ita recenset: *Disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati divinâ gratiâ & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum . . . & dum peccatores se esse intelligentes, à divinâ justitiâ timore, quo utiliter conuertuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt.* (Sess. 6. de justis. cap. 6.)

Unde sic disputatur: Quod præcedit ipsum divinæ dilectionis initium, sine ea esse potest: atqui ex Concilio Tridentino fides præcedit ipsum dilectionis divinæ initium; ergo sine eâ, etiam inchoatâ, esse potest.

Resp. Dist. min. Fides ex Concilio Tridentino præcedit initium divinæ dilectionis in corde dominantis, conc. min. præcedit quodlibet initium divinæ dilectionis nondum dominantis, neg. min.

Duplex itaque est divini amoris initium, alterum scilicet debile & imperfectum, quo peccator qui à Deo erat averfus, ad eum sese ferre incipit; alterum quo Deum super omnia diligere, rebusque omnibus creatis anteponere incipit. Porro ad veram penitentiam non sufficit quaecumque amoris divini initium, sed requiritur ille dilectionis gradus, quo Deus præ ceteris omnibus amari incipiat.

Dubitari verò non potest quin Concilium Tridentinum his verbis, *Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*, intelligat aliquod amoris in corde dominantis exordium. Statim enim subjungit, *propterea*, id est, illâ dilectione, *moveatur adversus peccatum per odium aliquod &*

detestationem. Consentiant autem omnes, ad veram conversionem opus esse ut peccati odium & detestatio sint super omnia; fateantur ergo necesse est dilectionem Dei ex qua nascitur illud peccati odium, ejusmodi esse debere, ut in corde dominari incipiat; quem gradum vulgò non assequuntur primi fidei actus qui præcesserunt. Eos tamen non esse sanctâ dilectione penitus vacuos, satis apertè declarant Patres Tridentini, cum dicunt fidem non concipi sine libero voluntatis motu in Deum, quandoquidem voluntas versus objectum aliquod non movetur, nisi amore.

Obj. 3°. Quod impetrat caritatem, ab ea non pendet: atqui, juxta S. Augustinum, fides impetrat caritatem. *Fides ipsa prima datur*, inquit, *ex qua impetrentur cetera*; (*Lib. de prædestin. Sanctorum. cap. 7. n. 12.*) ergo, &c.

Resp. Dist. min. fides impetrat caritatem auctiorem, conc. min. primum caritatis afflatum, neg. min.

Fides scilicet caritatem non impetrat, nisi eam desiderando & postulando, quod sine aliquo caritatis initio non fieri docet Augustinus. Cum enim dixisset Dei & proximi dilectionem esse donum Dei, id sibi objicit: *Cur ergo dictum est: diligamus invicem, quia dilectio ex Deo est.* Deinde hanc rationem assert, *quia illo præcepto admonitum est liberum arbitrium ut quæreret Dei donum. Quod quidem sine suo fructu prorsus admoneretur, nisi prius acciperet aliquid dilectionis, ut addi sibi quæreret unde quod jubebatur impleteret;* (*Lib. de grat. & lib. arb. cap. 18. n. 37.*) ergo, juxta mentem Augustini, fides non primum caritatis initium, sed novam ipsius accessionem impetrat.

ARTICULUS III.

De subjeção fidei, sive de iis in quibus vera sit fides.

Quæstio hæc instituitur de hæreticis, de peccatoribus, de Sanctis, de damnatis & dæmonibus.

Quæres igitur 1°. utrum in hæreticis quamdam Ecclesiæ definitionem rejicientibus, vera sit fides quoad articulos quos nobiscum tenent.

Resp. Non est vera fides. Prob. 1°. ex Apostolo: *Hi nullam habent veram fidem, qui circa fidem naufragasse, ab eaque errasse & excidisse generatim dicuntur: atqui hæc omnia generatim de hæreticis pronuntiat Apostolus: Habens fidem, inquit, .. quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt. (1. Tim. 1. 19.) Radix omnium malorum est cupiditas quam quidam appetentes, erraverunt à fide. (Ibid. cap. 6. v. 10.) Scientiam quidam promittentes, circa fidem exciderunt; (ibid. v. 21.) ergo, &c.*

Prob. 2°. rationibus: 1^a. est quòd, teste Apostolo, *Una sit fides & individua. (Ephes. 4. 5.)* Unde S. Hilarius, *Quis ambigat, inquit, extra fidem esse, quidquid extra fidem unam est? (Lib. 13. de Trinit. n. 2.) Fides integra, ait S. Leo, fides vera, in qua nec augeri ab ullo quidquam, nec minui potest, quia nisi una est, fides non est, dicente Apostolo: Unus Dominus, una fides. (Serm. de Nativ. Domini cap. 5.)* Quisquis ergo fidem dividit, ut hæretici, nullam habet.

2^a. Ratio est *Quòd ille, inquit S. Thomas, qui inhæret Ecclesiæ doctrinæ, tanquam infallibili regulæ, omnibus assentit quæ Ecclesiæ docet. Alioquin si de his quæ Ecclesiæ docet, quæ vult tenet, & quæ non vult non tenet, non jam inhæret doc-*

trinæ Ecclesiæ sicut infallibili regulæ, sed propria voluntati; unde manifestum est quòd hæreticus circa unum articulum, fidem non habet de aliis articulis, sed opinionem quamdam secundum propriam voluntatem. (2. 2. quæst. 5. art. 3. in corp.)

Quæres 2°. an peccatum mortale fidem omnino perimat, sive utrum in peccatoribus esse possit vera fides.

Resp. Peccatoribus inesse potest vera fides, quamvis informis: ita definitum est à Concilio Tridentino: *Si quis dixerit, amissâ per peccatum gratiâ, simul & fidem semper amitti, anathema sit. (Sess. 6. de justif. can. 28.)* Ratio est quòd peccatum mortale dominantem quidem Dei super omnia dilecti affectum excludat, non verò quemlibet Dei amorem. Ita enim comparati sumus, ut duo, etiam oppositi, amores in nobis possint consistere, scilicet alter dominans & victor, alter debilis & victus. Quamvis igitur creaturæ amor habitualis cum amore Dei prævalente stare nequeat, sociari tamen potest cum tenui quâdam & remissâ Dei dilectione, ex qua eliciatur aliquis credendi actus.

Quæres 3°. utrum in Beatis remaneat fides.

Resp. In Beatis locum non habet fides: *Videmus enim nunc per speculum in ænigmatè, tunc autem (in altera vita) facie ad faciem. (1. Cor. 13. 12.)* Præterea fides ex Apostolo est *substantia rerum sperandarum; nulla autem in cœlo spes remanet; spes enim quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? (Rom. 8. 24.)*

Quæres 4°. an fides in dæmonibus & damnatis admittenda sit.

Resp. Dæmones à S. Jacobo *credere dicuntur & contremiscere: (cap. 2. v. 20.)* sed vera salutarisque non est ista fides, at convictio tantum natu-

ralis, sive assensus quem ab iis extorquet argumentorum evidentia. *Fides daemonum*, inquit S. Thomas, est quodam modo coacta ex signorum evidentia, & idè non pertinet ad laudem voluntatis ipsorum quod credunt. (2. 2. quæst. 5. art. 2. ad 1.)

ARTICULUS IV.

Utrum à Christi & Apostolorum temporibus Fidei nova quædam accessio facta fuerit, & quam sint Fidei nostræ Symbola.

Ea de re fit

PROPOSITIO.

Fides nullam suscepit accretionem quoad substantiam, sive per novas quasdam revelationes, sed tantummodò per ampliorem articulorum jam revelatorum expositionem.

Probatur prima pars. Apostolis sic promittit Christus: *Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* (Joan. 14. 26.) *Omnia, quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.* (Ibid. cap. 15. v. 15.) *Euntes docete omnes gentes, docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis.* (Matth. 28. 19.) Itaque Christus omnia fidei dogmata suos Apostolos docuit, & ipsi ea nobis trans miserunt: atqui si à temporibus Christi & Apostolorum, fides quoad substantiam & per novas revelationes aucta esset, vel Christus omnem veritatem Apostolos non docuisset, vel Apostoli veritates quas didicerant nobis trans mittere neglexissent; ergo, &c. Idcirco nihil unquam ab universa Ecclesia defugitum est aut propositum, tanquam fide divinâ credendum, nisi quod in Scripturis vel Traditione contineretur. Unde natum

est illud effatum: *Ecclesia novos non condit fidei articulos.*

Prob. secunda pars. Illi articuli successu temporis creverunt quoad explicationem, qui uberius & clarius ab Ecclesia explicati sunt, & propositi tanquam de fide credendi: atqui plurimi articuli uberius, &c. occasione scilicet diversarum hæreseon quæ variis temporibus prodierunt. Sic definitum esse Baptismum ab hæreticis collatum quâ de re S. Cyprianus & alii plures ambigebant. Sic variis in Conciliis enucleatius & distinctius Ecclesia veritates exposuit, quæ circa mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis & gratiæ jam revelata fuerant, & idè credendæ. Nunc de fidei nostræ Symbolis breviter dicendum.

Quæres 1°. quid significet vox *Symbolum*.

Resp. *Symbolum* græca vox est, & dici potest, inquit Rufinus cum Veteribus, *collatio, hoc est, quod plures in unum conferunt.* (Lib. de exposit. Symboli.) Quo sensu qui partes suas ad convivium conferunt, dicuntur *dare symbola.* (Proverb. 23. 21.) Accipitur etiam nomen illud pro nota & tessera quâ milites ab aliis discernuntur. Apud Scriptores autem Ecclesiasticos utroque illo modo usurpatur vox *Symbolum*; nempe pro summa articulorum fidei, ad quam multi contulerunt, & pro signo quo fideles sese exterius produnt tanquam verè Christi milites, & ab iis qui tales non sunt discriminantur.

Quæres 2°. quotuplex sit *Symbolum*.

Resp. *Quadruplex* in Officiis Ecclesiasticis usu receptum est. Primum, scilicet Apostolorum qui brevem capitum fidei summam collegerunt, ab omnibus fidelibus tenendam; in oratione quotidiana recitatur. Secundum est Nicænum quod in Concilio ejusdem nominis editum est anno 325, ad convellendam Arii impietatem, qui negabat

Christum esse Patri *consubstantialem*. Tertium, Constantinopolitanum quod in Concilio generali Constantinopolitano an. 381. concinnatum fuit. Ipsum est Symbolum Nicænum uberius expositum & nonnullis additamentis auctum, quibus novæ configuntur hæreses.

Quartum Symbolum circumfertur sub Athanasii nomine, cuius tamen opus esse negant critici; 1°. quia inter antiquissimos operum Athanasii codices non extat; 2°. quia in eo Symbolo expressè confutantur hæreses quæ non nisi post S. Doctoris obitum exortæ sunt, Nestoriana scilicet & Euty-chiana; 3°. quia nullus ante sæculum septimum hujus Symboli meminit: primum laudatur in Canonibus Eduensibus, à Sirmondo editis qui ad annum 670 referuntur: quis autem credat tam insignè opus, refellendis Nestorianorum & Euty-chianorum erroribus maxime accommodatum, à fidei defensoribus prætermisum fuisse, præsertim si esset tanti Doctoris? Quis fuerit illius autor incertum est. Hoc Symbolum nihilominus certissima est fidei regula, cum illud approbaverit universa Ecclesia, suisque Ministris præceperit ut istud in Prima diebus dominicis recitarent. His verbis incipit: *Quicumque vult salvus esse.*

Quæres 30. an Symbolum Apostolorum fuerit ab ipsis conditum.

Resp. Ea de re dubitat Erasmus: *An ab ipsis Apostolis proditum sit*, inquit, *nescio.* (Paraphr. in Matth.) Id negare Calvinum referunt catholici Doctores non pauci: at Calvinus id prorsus non inficiatur, sed incertum habet: *Apostolicum Symbolum*, inquit, *nuncupo, de autore interim minime ollicitus: ... neque verò mihi dubium est quin à Prima statim Ecclesiæ origine, adeòque ab ipsorum Apostolorum sæculo, instar publicæ & omnium calculus receptæ confessionis obtinuerit: ... de autore vel anxie laborare, vel cum aliquo degladiari nihil*

attinet. (Lib. 2. Instit. cap. 16. sect. 18.) Quæ de re sit

PROPOSITIO.

Symbolum Apostolicum ab ipsis Apostolis conditum rectè creditur.

Probatur ista S. Augustini regulà: *Quod universæ tenet Ecclesia, nec à Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi autoritate Apostolicâ traditum rectissime creditur:* (Lib. 4. de Bapt. cap. 24. tom. 9. pag. 140.) atqui 1°. Symbolum Apostolicum universa, vel à primis sæculis, tenet Ecclesia. Sanctus enim Irenæus Polycarpi discipulus partem hujus Symboli referens ait, *Ecclesiam per omnem terrarum orbem dispersam, ab Apostolis eorumque Discipulis illud accepisse.* (Lib. 1. adversus hæres. cap. 10. n. 1. pag. 48.) Tertullianus adversus Praxeam de Symbolo scribit hanc regulam ab initio Evangelii decurrisse. (Cap. 2. pag. 501.)

2°. Nec ullum profertur Concilium à quo Symbolum illud fuerit institutum, nec ullus Pontifex vel autor à quo prodierit; ergo rectissime creditur ab ipsis Apostolis conditum. Rufinus sæculo IV sic narrat: *Tradunt Majores nostri quòd post ascensionem Domini & adventum Spiritus Sancti, Apostoli discessuri ab invicem, prius normam futuræ prædicationis in commune constituerunt.* (Exposit. Symb. pag. 169. edit. Paris. an. 1580.)

Solvuntur objecta.

Objicies 1°. cum Vossio: Si ab ipsis Apostolis concinnatum fuisset Symbolum, id non prætermisisset S. Lucas in Actibus Apostolicis, nec tantæ rei cognitionem Ecclesiæ invidisset; præterea traditum esset omnibus Ecclesiis, cum tamen diversa sint Symbola quæ leguntur apud Irenæum, Lib. 1. cap. 2. Tertullianum, Lib. de velandis virginibus, & alios.

Respondeo Lucam hujus Symboli non meminisse, quia non scripto traditum erat, sed memoriz commendarum pro illorum temporum consuetudine. Ad eò etiam divulgatum & notum erat, ut necesse non fuerit illud litteris consignare. Omnibus quidem Ecclesiis traditum fuit Symbolum; Irænaus autem & alii non Symboli verba exscribunt, sed quid contineat exponunt. Diversas Ecclesias Symbolo Apostolico quadam addidisse verba, vel explicationis causâ, vel propter exortas hæreses, non diffitemur; sed fidei substantiam non immutant hujusmodi accessiones.

Objic. 2º. In eo Symbolo legitur: *Credo Ecclesiam Catholicam*, id est, ubique diffusam; quod Apostolorum ætate nondum contigerat; ergo Symbolum non fuit Apostolorum opus.

Resp. Neg. conseq. Quamvis enim quo tempore Symbolum condiderunt Apostoli, fides christiana, & proinde Ecclesia, nondum esset per totum orbem diffusa, attamen id proximè futurum erat: rapidum autem illud incrementum certissimè constabat Apostolis tum ex Scripturis ita pronuntiantibus; tum ex mandato quod à Christo acceperant fidem & Evangelium per universum orbem disseminandi: *Euntes docete omnes gentes*: atqui certa hæc cognitio ipsis sufficiebat ut Symbolo istas voces inferrent, *Ecclesiam Catholicam*; non ergo sat gravis est objecta ratio ut Symbolum Apostolis abjudicaretur.

Obj. 3º. cum *du Pin*, à Patribus non dici nos ab ipsis Apostolis formulam sive *Symbolum fidei* accepisse, sed tantum fidem & doctrinam à Christo, tanquam à fonte, derivatam.

Resp. à Veteribus non de fide tantum mentionem fieri, sed etiam de quadam fidei formula quæ in Ecclesia recepta erat, tanquam ab ipsis Apostolis concinnata. Tertullianus, post memoratum Symbolum, sic pergit: *Supereft igitur ut demonstremus an hæc nostra doctrina, cujus regulam supra edidimus, de Apostolorum traditione censea-*

tur. (*Lib. de præscript. cap. 31.*) S. Hieronymus carnis resurrectionem probat ex *Symbolo fidei & spei nostræ*, quod ab Apostolis traditum dicit (*Epist. ad Pammach.*) *Credatur Symbolo Apostolorum*, inquit S. Ambrosius, quod *Ecclesia Romana semper intemeratum custodit & servat.* (*Lib. 1. Epist. 7. ad Siricium.*) Ita & alii plures. Quæstionem hanc fusiùs tractatam videas apud Patrem *Alexandrum*, *dissert. 12. in 1. sæculum.*

ARTICULUS V.

De necessitate Fidei.

Nota 1º. Hic non movetur contròversia de habita fidei: tam enim ad salutem necessarius est, quam gratia *sanctificans* cujus est comes indivulsa; tota ergo difficultas est de actu fidei, & quidem respectu adultorum duntaxat: infantes quippè formandis fidei actibus sunt prorsus impares, & cum solo Baptismate salutem consequuntur.

Nota 2º. Actus fidei duplex est, alius nempè *internus* qui est firmus mentis assensus veritatibus à Deo revelatis, ab Ecclesiaque propositis; alius autem *externus* quo fidem apertè profiteamur ore, vel opere, vel quolibet alio signo. Quænam sit utriusque illius actus necessitas, nunc exponendum est.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

De necessitate actus interni Fidei.

Hujus paragraphi duplex erit sectio: in priori expendemus quænam sit interioris actus fidei necessitas, & utrum ante Evangelii promulgationem, & quovis tempore necessaria fuerit in Christum mediatorem fides; in posteriori varias proponemus quæstiones ad fidei necessitatem pertinentes.

SECTIO I. *Quanam sit interioris actus fidei necessitas, & utrum quovis tempore in Christum mediatorem credere oportuerit.*

Sæculo V. docuerunt Pelagiani eos omnes qui ante Christi adventum sanctitate floruerunt, solis naturæ viribus, aut legis doctrinâ justitiam sibi comparasse.

Zuinglius sæculo XVI. in fidei professione quam morti proximus ad Regem Franciscum I. misit, Herculem, Theseum, Socratem, Aristidem, Camillum, Catones, Scipiones in cœlesti Regno cum Christo, Patriarchis, Apostolis aliisque Sanctis collocat.

Erasmus quodam in colloquio sub aliena persona dicit sese vix continere posse quin exclamet: *Sunt hæc Socrates, ora pro nobis.*

Ut alios prætermittam qui in eundem scopulum impeerunt, Pater *le Comte* in opere inscripto: *Nouveaux mémoires sur l'état présent de la Chine*, ait Sinenses templum habuisse omnium antiquissimum, Deo creatori sacra fecisse per duo annorum millia & amplius, apud eos morum sanctitatem, purissimam caritatem, ipsumque Dei spiritum viguisse. (*Tom. 2. pag. 134. & seq. edit. Paris.*) Quam doctrinam Facultas Theologica Parisiensis anno 1700. damnavit tanquam *falsam, temerariam, scandalosam, impiam*, &c.

Iis omnibus longè audacior Pater *Berruyer* Harduinum sodalem suum & Magistrum secutus docet, 1°. præter Religionem Christianam, quâ Deum per Christum mediatorem colimus, alteram esse, & quidem *veram*, omnibus temporibus & populis communem, quâ gignuntur Deo filii, veraque confertur justitia; 2°. Religionem hanc *fictam* esse in fide naturali Dei unius, veri, iusti,

remuneratoris & vindicis; 3°. Religionem illam naturalem in orbe universo solam viguisse à mundi origine ad mortem usque Christi; per eam, minime verò per fidem in Christum, ipsiusque gratam; filios Dei evasisse quotquot à mundi incunabulis iusti extiterunt; 4°. denique addit antiquam illam Religionem etiamnum permanere in eorum gratiam, qui de Christo & Evangelio nihil audierunt.

Hos aliosque errores apertissime expositos, & validissime obtritos, videas in documentis pastoralibus, tum illustrissimi Ducis de Fitz-James Episcopi Sueffionensis, tum D. de Montaget Archiepiscopi Lugdunensis, nec non in gravissimâ Facultatis Theologiæ Parisiensis censurâ. His prænotatis, sit

PROPOSITIO I.

Interior fidei actus ad salutem necessarius est omnibus adultis necessitate tum mediæ, tum præcepti.

Probatur prima pars. Illud necessarium est ad salutem necessitate mediæ, sine quo nullus placet Deo; sine quo nulla est justificatio, sed certa damnatio: atqui 1°. sine aliquo fidei actu interno nullus placet Deo, ut sic testatur Apostolus: *Sine fide impossibile est placere Deo.* (*Hebr. 11. 6.*) Quæ verba de fide *actuali* intelligenda esse, ex iis compertum est quæ statim subjungit Apostolus: *Credere enim oportet accedentem ad Deum*, (id est, qui actu tendit ad Deum) *quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* 2°. Sine fide *actuali* nulla esse potest adultis justificatio, siquidem à Concilio Tridentino fides appellatur *humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis.* (*Sess. 6. de justif. cap. 8.*) 3°. Sine actu fidei certa est adultorum damnatio, ut sic pronuntiat Christus: *Qui non crediderit, condemnabitur.* (*Marc. 16. 16.*) Ergo, &c.

Prob. secunda pars. Illud necessarium est necessitate præcepti, quod passim in Scripturis imperatum est: atqui interior fidei actus, &c. Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine Filii ejus. (1. Joan. 3. 23.) *Creditis in Deum, & in me credite.* (Joan. 14. 1.) Ergo, &c.

PROPOSITIO II.

Post Adami lapsum nemo prorsus justitiam & salutem consequi unquam potuit, nec potest nisi per fidem in Christum mediatorem, ipsiusque gratiam.

ARG I. Ex Scripturis.

1°. Sicut per unius delictum in omnes homines (judicium fuit) in condemnationem; sic & per unius justitiam in omnes homines (donum vel gratia fuit) in justificationem; (Rom. 5. 18.) ergo Christus omnibus, quocumque tempore extiterint, justis unica est justitiæ causa, sicut Adamus omnibus qui ab ipso ducunt originem, causa est peccati & mortis. Omnes qui renascuntur in justificationem, inquit S. Augustinus, non nisi per Christum renascuntur: simul omnes qui nascuntur in condemnationem, non nisi per Adamum nascuntur. (Epist. 157. aliàs 89. ad Hilarium, cap. 3. n. 13.)

2°. Sicut in Adam omnes vivificabuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. (1. Cor. 15. 22.) Non quia nemo damnatur, ait S. Augustinus; sed quia nemo aliter (nisi in Christo) liberabitur; quia sicut nulli, nisi per Adam, filii hominis; ita nulli, nisi per Christum, filii Dei. (Epist. 179. aliàs 25. ad Joan. Jerosol. n. 6.)

3°. Ego sum, ait Christus, via, veritas & vita; nemo venit ad Patrem, nisi per me: (Joan. 14. 6.) atqui extra viam quid est nisi aberratio? extra veritatem quid nisi mendacium? extra vitam quid nisi mors?

4°. Præter Christum non est in alio aliquo salus; nec enim aliud nomen est sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri: (Act. 4. 12.) atqui his verbis S. Petrus non aliam, præter Christum, justitiæ & salutis causam agnoscit.

ARG. II. Ex Patribus.

1°. S. Cyprianus his Christi verbis; *Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur, probat perveniri non posse ad Deum Patrem, nisi per Filium ejus Jesum Christum.* (Lib. 2. Testimoniorum ad Quirinum. n. 27.)

2°. S. Gregorius Nyssenus: *Opus habebat medico natura nostra, quæ morbo laborabat; opus habebat eo qui ipsum erigeret, homo qui ceciderat; opus habebat eo qui vivificaret, qui à vita exciderat; opus habebat lucis præsentia, qui erat inclusus in tenebris: ... quis verò alius hæc omnia nobis præstat, quàm Christus Jesus?* (Orat. Catechistica, cap. 15. tom. 3. pag. 69.) Nemo igitur potuit ad justitiam salutemque pervenire sine gratia Christi, qui solus naturam nostram sanat, qui solus hominem lapsum erigit, qui solus vitam quam amiserat ei restituit, qui solus eum è tenebris ad lucem traducit.

3°. S. Hieronymus asserit Sanctos qui antiquitus fuerint, ex fide Christi justificatos esse; siquidem Abraham vidit diem Christi, & lætatus est; & Moses majores divitias æstimavit Thesaurò Ægyptiorum improprium Christi. (Lib. 4. in Ezech. cap. 13.)

4°. S. Augustinus hanc veritatem ad confutandos Pelagianos copiosè exponit. *Sine fide, inquit, unius mediatoris Dei & hominum, hominis Christi Jesu, ... nec antiquos justos, ut justii essent, à peccatis potuisse mandari, & Dei gratiâ justificari veritas christiana non dubitat.* (Lib. de peccato originali, cap. 24. n. 28.) *Ipsium (Christum) antiqui Sancti venturum in revelatione spiritus cognoverunt.*

& sic salvi facti sunt credendo quia veniet, sicut nos salvi efficiamur credendo quia venit. (Lib. de catechizandis rudibus, cap. 17. n. 23.) Quid autem his verbis apertius desiderari potest?

5°. S. Prosper: Nec aliâ gratiâ, & aliâ fide quemquam hominum, sive ante legem, sive legis tempore, justificatum esse credendum est, quàm hâc eâdem per quam Dominus noster Iesus Christus venit quærere & salvare quod perierat. (Respons. ad Capitula Gallorum, obj. 8.)

6°. S. Leo: Una fides justificavit univerforum temporum Sanctos; & ad eandem spem & fidem pertinet quicquid per mediatorem Dei & hominum, Iesum Christum, vel nos confitemur factum, vel patres nostri adoravere faciendum; nec inter Judæos & Gentiles ulla est distinctio. (Serm. 63. cap. 2. tom. 1. pag. 282. edit. in-4o. an. 1675.)

Porro ex iis innumerisque aliis Patrum testimoniis constat neminem, quovis tempore & loco justitiam & salutem consequi potuisse, aut posse nisi per fidem in Christum Redemptorem.

ARG. III. Ex damnatione Pelagianorum.

Contendebant illi hæretici homines ante legem mosaicam, per solas naturæ vires, deinde per legis & doctrinæ subsidium, nunc verò per Evangelium, ad justitiam pervenire. Quem errorem hæresim appellare non dubitat Augustinus: cum enim Julianus diceret Incarnationem Christi justitiæ formam fuisse non primam, sed maximam; quia & antequam Verbum caro fieret, ex ea fide quæ in Deum erat, & in Prophetis, & in multis aliis Sanctis fulsere virtutes; quid responderet Augustinus? Agnoscimus hæresim vestram. Definivit enim Pelagius quod non ex fide Incarnationis Christi antiqui vixerint justii, quia videlicet nondum in carne venerat Christus, cum profectò id futurum non prævuntiaissent, nisi priores utique credidissent: sed in

hanc absurditatem cecidistis, dum defendistis esse potuisse per naturam legemque justitiam: utrumlibet autem si verum est, ergo Christus gratis mortuus est. (Lib. 2. operis imperf. cap. 188.) Quis non videat quorundam recentiorum causam à Pelagiana nihil differre.

ARG. IV. Ex Concilio Tridentino.

Sess. 6. de Justificatione, cap. 1. declarat sancta Synodus post Adami peccatum quod in omnes ejus posteros manavit, Omnes homines usque adeò servos fuisse peccati, & sub potestate diaboli & mortis, ut non modò gentes per vim naturæ, sed ne Judæi quidem per ipsam etiam litteram legis Moysi, inde liberari aut surgere possent. Docet cap. 7. Baptismum esse Sacramentum fidei (in Christum), sine quo nulli unquam contigit justificatio. His Concilii verbis ineluctabiliter demonstrari nostram propositionem, nemo est qui statim non intelligat.

Solvuntur objecta.

Obj. 1°. Ita docet S. Justinus, Martyr: Christiani .. esse rationem illam, cujus omne hominum genus particeps est; suprâ demonstravimus; & qui cum ratione vixerunt, christiani sunt, etiam si athei existimati sint; quales apud Græcos fuere Socrates, Heraclitus. (Apolog. I. pag. 65.)

Porro si Gentilium nonnulli dici possunt Christiani, cur à justitia & salute excluderentur?

Respondeo nomen Christiani, non proprio sed latiori sensu ibi à S. Justino fuisse acceptum; Pagani scilicet Christianis objiciebant novam esse ipsorum doctrinam, siquidem recens in mundum venerat Christus. Respondet autem S. Justinus Christum, præter naturam humanam quam in tempore assumpsit, aliam habere æternam in qua suprema est ratio quæ omnes illuminat, qui rationis sunt